

Lukulähettiläät – kolmasluokkalaiset esikouluvierailulla

Miina Orell

Lukulähettiläs-toiminta on hyödyllistä ja mukavaa kaikille osapuolille

Tekstissä kuvataan Turun normaalikoulussa lukuvuonna 2018–2019 aloitettua lukulähettiläs-toimintaa, jossa vaihtuva ryhmä koulun kolmasluokkalaisia vieraili viikoittain esiopetusryhmissä lukemassa ääneen lyhyitä satuja. Toiminnan taustalla oli halu tiivistää yhteyttä lähialueen esiopetusyksiköiden kanssa.

Toiminnan päästyä vauhtiin lukulähettiläs-vierailut osoittautuivat monipuoliseksi yhteistyötavaksi, josta hyötyivät kaikki mukana olleet: Opettajalle säännöllinen vierailu tarjosi mahdollisuuden tutustua henkilökohtaisesti esiopetuksen henkilöstöön ja esiopetuksen arjen toimintatapoihin (ks. EOPS2014, 24). Koululaisia vierailut kannustivat lukuharjoitteluun ja tuottivat tilanteita, joissa heidän lukutaitoaan ihailtiin. (ks. POPS2014.) Esiopetuksessa päästiin käytetyn lukumateriaalin kautta tutustumaan perusopetuksen oppimateriaaleihin. Aikuiset keskustelivat paljon kielellisten valmiuksien kehittämistä ja vaihtoivat ideoita puolin ja toisin. Esikoululaisille vierailut olivat tärkeitä tapahtumia, joista puhuttiin paljon: etenkin esikoulukevään lähestyessä loppuaan tulevilla koululaisilla oli paljon kysyttävää vierailijoilta.

Lukulähettiläs-toiminnan lähtökohtana olemassa oleva yhteistyö

Syksyllä 2018 Turun normaalikoulussa haluttiin tiivistää yhteistyötä alueen esiopetuksen kanssa ja etsiä molempia osapuolia hyödyttäviä tapoja toimia yhdessä. Esi- ja perusopetuksesta tulisi syntyä oppimisen jatkumo, jossa eri kouluasteilla toimivan henkilöstön tulisi tuntea niin toimintakulttuurin muodostavia käytäntöjä kuin oppimiselle asetettuja tavoitteita. Velvoite yhteistyöhön on esitetty niin esiopetusta kuin perusopetusta ohjaavissa normeissa. (EOPS2014; POPS 2014.)

Yhteistyömuodon suunnittelun lähtökohtia oli kaksi:

1. Säännöllisyys. Kasvatusyhteistyön kehittyminen vaatii aktiivista yhteistyötä (Kykyri 2007).

2. Tarkoituksenmukaisuus. Opettajat sitoutuvat vahvemmin toimintaan, jonka hyödyt ovat selkeästi perusteltavissa ja havaittavissa (Kruse & Seashore 2007).

Samaan aikaan koulussa säännönmukaistettiin lukutaidon kehittymisen seuranta ja esille nousi selkeä tarve kehittää lukemisen taito- ja asennekasvatusta. Koska koulun erityisopettajalla oli myönteisiä kokemuksia lukuharjoittelun ja esiopetusyhteistyön yhdistämisestä, syntyi ajatus lukulähettiläs-toiminnasta.

Lukulähettiläs-toiminnan tavoitteena oli siis tiivistää yhteistyötä esiopetuksen kanssa tavalla, joka olisi myös oppimistavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen. Turun normaalikoulun oppilaista yli puolet on taustaltaan monikulttuurisia ja monikielisiä. Monelle lapsista koulu on ainoa suomenkielinen ympäristö, ja koulun näkökulmasta haasteena on kielitaidon syventäminen niin, että opiskelu omien edellytysten ja kiinnostuksen kohteiden mukaan on mahdollista.

Lukulähettiläiksi valikoituivat koulun kolmasluokkalaiset. Syitä tähän oli useita: Oppimisen seuloissa oli havaittu lukutaidon tason olevan ryhmätasolla selvästi alle ikäkausiodotusten. Suurella osalla lapsista motivaatio lukutaidon kehittämiseen vaikutti olevan vähäinen, ja koulussa haluttiin muun tehostetun lukuharjoittelun ohessa löytää tapoja vahvistaa myönteistä asennetta lukutaitoa kohtaan ja esitellä lukutaito ihailtavana taitona siinä missä vaikkapa jalkapallotaidot. Valintaan kannusti myös koulun kummioppilasperinne, jossa neljäsluokkalaiset toimivat uusien ensiluokkalaisten koulukummeina.

Tähän tekstiin on kuvattu lukulähettiläs-toiminnan eteneminen ja kirjattu ylös vinkit vastaavan toiminnan aloittamiseksi.

Lukulähettiläs-toiminnan suunnittelu

Lukulähettiläs-toiminnan suunnittelu koulussa aloitettiin etsimällä mukana olevien kolmen rinnakkaisluokan lukujärjestyksistä yksi säännöllinen tunti vierailuja varten. Lukulähettiläs-toimi haluttiin esitellä oppilaille tärkeänä kunniatehtävänä, ja vierailuryhmä haluttiin pitää riittävän pienenä tämän erityisroolin painottamiseksi. Tämän vuoksi päädyttiin siihen, että yhdestä luokasta nimettäisiin joka viikolle kaksi oppilasta lukulähettiläs-vierailijoiksi. Näin vierailuryhmän kooksi tuli kuusi oppilasta. Samalla sovittiin, ettei lukulähettiläinä toimiville

oppilaille annettaisi ylimääräisiä koulutehtäviä vierailuun kuluneen ajan osalta, jottei toiminta muutu oppilaille epämiellyttäväksi.

Erityisopettajalle annettiin päävastuu toiminnan suunnittelusta ja vierailujen toteutuksesta. Luokanopettajien tehtäväksi jäi viikoittaisten lukulähettiläiden nimeäminen ja ohjaaminen lukuharjoittelun osalta. Erityisopettaja toimi yhteyshenkilönä esiopetuksen suuntaan. Kiinnostus lukulähettiläs-toimintaan oli varmistettu jo ennen koulussa aloitettua suunnittelua, ja esiopetuksesta oli saatu alustavia vinkkejä sopivasta aikataulusta.

Turun normaalikoulussa lukulähettiläs-päiväksi varmistui tiistai. Työnjaon mukaan erityisopettaja vastasi lukutekstien valinnasta. Tekstien kerääminen vaati odotettua enemmän vaivaa ja ponnistelua. Materiaaliksi soveltuvia satuja löytyi jonkin verran alkuopetuksen oppimateriaalisarjoista, mutta pääasiassa satuja piti etsiä kirjoista ja Internetin satupalveluista. Useimmiten sadut vaativat vielä lyhentämistä ja selkokielistämistä, sillä sekä lukulähettiläistä että esikoululaisista yli puolella suomen kielen taito oli vielä keskeneräinen.

Erityisesti maahanmuuttajataustaiset lapset olisivat hyötynet satuihin liittyvistä kuvista, mutta jokaiselle vierailukerralle niitä ei ehditty etsiä. Satujen valinnassa oli tärkeää, että lukija itse pystyi paitsi harjoittelemaan lukemaan sadun sujuvasti, myös ymmärtämään sadun kuvaamat asiat ja tapahtumat.

Lukulähettiläs-toimintaan kuului valmistautumista, matkantekoa ja lukuvierailu

Vierailua edeltäneenä perjantaina lukulähettiläs-toiminnasta vastannut erityisopettaja toimitti luokkiin seuraavalla vierailulla luettavat sadut. Sadun mukana oppilaat saivat kotiin vietäväksi kirjeen, jossa kerrottiin lyhyesti lukulähettiläs-toiminnasta, kuvattiin vierailun kulku ja annettiin ohjeita harjoitteluun. Luokanopettaja valitsi ryhmästään ne kaksi oppilasta, jotka saivat harjoiteltavakseen saman tekstin, ja vastasi harjoitteluun liittyvistä rutiineista koulupäivien osalta.

Osassa luokista satu laitettiin reppuun ja harjoittelu hoitui kotona, osassa taas opettaja varasi harjoittelulle aikaa myös koulussa. Kokeiluvuoden aikana tehtyjen havaintojen mukaan opettajan pienikin kannustus riitti motivoimaan oppilaita harjoitteluun. Mitä enemmän opettaja painotti vierailun merkittävyyttä, sitä enemmän oppilaat tehtävää arvostivat. Havaintojen

perusteella voikin neuvoa, että myös harjoitteluun kannatti suunnitella rutiineja, kuten harjoitteluvälitunti tai lukuhetki koulunkäynninohjaajan seurassa.

Vierailulle lukijat lähtivät yhdessä lukulähettiläs-toiminnasta vastanneen erityisopettajan kanssa. Lyhyet siirtymät käytettiin aina edessä olevaan tilanteeseen valmistautuen: Miten näytämme koululaisen mallia? Miten voi toimia, jos lukee väärin? Mitä voi tehdä, jos esikoululainen ei keskity kuuntelemaan?

Esiopetuksen tiloissa lapset jaettiin muutaman lapsen ryhmiin. Ryhmäjaosta vastasi esiopetuksen henkilökunta, ja jokaisessa pienryhmässä tilannetta oli ohjaamassa esiopetuksen aikuinen. Lukulähettiläs kiersi lukemassa harjoittelemansa sadun kahdessa tai kolmessa ryhmässä. Koulun puolelta mukana ollut erityisopettaja keskittyi ohjaamaan lukulähettiläiden siirtymistä ryhmästä toiseen ja saattoi keskittyä tukemaan niitä oppilaita, joita esiintymistilanne jännitti eniten.

Luetun päätteeksi keskusteltiin hieman lukulähettilään ja aikuisen ohjatessa keskustelua. Tilaisuus osoittautui koululaisten näkökulmasta ennakoituakin paremmaksi oppimistilanteeksi. Jokainen oppilas sai lisäharjoitusta esiintymisessä ja sai itse havaita, miten ääneen lukeminen kehittyi lukukertojen välillä. Paluumatkalla käytiin vastaavasti läpi koettua, ja monesti lapset olivat tehneet paljon oivallisia havaintoja ja ryhtyneet miettimään asioita uusista näkökulmista oltuaan hetken verran ”ison koululaisen” roolissa.

Lukulähettiläs-toiminta oli kaikille palkitsevaa

Monelle heikolle lukijalle kokemus oli erityisen voimaannuttava: esiintymistilaisuus oli kannustanut opettelemaan tekstin huolellisesti, ja hyvin harjoiteltu lyhyt satu kuulosti omissakin korvissa sujuvalta. Muutamalle oppilaalle lukulähettiläs-kokemus olikin käänntekevä hetki lukutaidon sujuvoitumisessa. Havainto harjoittelun tehosta innosti paitsi kotiväkeä myös lasta itseään kehittämään lukutaitoaan.

Aikuisten näkökulmasta vierailutuokioista sai paljon irti. Lyhyessäkin hetkessä esiopetuksen toimintakulttuurista sai hyvän yleiskäsityksen ja henkilöstöön ehti hieman tutustua. Esiopetuksen henkilökunta tutustui kiinnostuneena alkuopetuksen materiaaleihin, ja sadut avasivat hyvin tavoitteita kielellisen kehityksen osalta. Osa esikouluopettajista tallensikin itselleen kaikki luetut sadut ja hyödynsi niitä edelleen vierailun jälkeen. Lukukauden päätteeksi

jokainen kolmasluokkalainen oli saanut mahdollisuuden edustaa koulua lukulähettiläänä ja koulussa järjestettiin juhlallinen tilaisuus, jossa jokainen lukulähettiläänä toiminut oppilas sai itselleen kunniakirjan ja rintamerkin.

Lukulähettiläs-toiminnasta vakiintunut työtapo Turun normaalikouluun

Lukulähettiläät-toiminta jatkuu Turun normaalikoulussa tulevinakin vuosina. Aloitusvuoden suuri työ sopivan lukumateriaalin kokoamiseksi on takana, ja jatkossa toiminnan pyörittäminen on vaivattomampaa. Sopivien satujen etsiminen toki varmasti jatkuu, sillä syvyyttä tekstien valintaan on toiminnan edistyessä syntynyt lisää: yhdellä kerralla selityssatuja, toisella kertaa tarinoita tunteista ja kolmannella kertomuksia siitä, miten ongelmat ratkeavat ja niin edelleen. Satujen ja tarinoiden tunteminen on myös mitä arvokkainta kulttuurikasvatusta, minkä arvo korostuu monikulttuuristen lasten kohdalla. Lukuvuoden aikana kirkastui ajatus siitä, että lukumateriaalia kannattaisi jakaa etukäteen myös esiopetuksen henkilöstölle, jotta se voi halutessaan ennakoida satujen aihepiirejä ja toisaalta jatkaa ryhmässään mielenkiintoa herättäneiden tekstien käsittelyä myös vierailun jälkeen. Vierailusta vastanneelle erityisopettajalle vuosi oli erinomainen tapa tutustua lähialueen esiopetuksen toimintakulttuuriin ja tulla jo hieman tutuksi tulevien koululaisten kanssa. Mahdollista on, että toiminnan vastuupettajaa voidaan vaihtaa vuosittain, jotta useammalla opettajalla on tilaisuus tutustua esiopetuksen arkeen.

Vinkkejä lukulähettiläs-toiminnan aloittamiseen omassa koulussa

Vaihe 1. Toiminnan päälinjojen ja vastuunjaon suunnittelu. Kiinteän aikataulun sopiminen vierailuille.

Vaihe 2. Lukulähettiläs-toimintaan sopivan materiaalin kokoaminen oppimateriaaleja, kirjoja ja Internetin satupalveluita hyödyntäen.

Vaihe 3. Luettavan materiaalin antaminen oppilaille ja lukuharjoitteluun ohjeistaminen. Tärkeää on kannustaa ja mallintaa arvostusta tehtävää kohtaan.

Vaihe 4. Vierailu: Vierailun tapahtumien ennakointi lukulähettiläiden kanssa. Tilanne kannattaa järjestää niin, että koululta mukana oleva aikuinen voi keskittyä kannustamaan ja tukemaan lukijoita.

Vaihe 5. Saavutuksien juhliminen ja arvostuksen osoittaminen.

Vaihe 6. Ylläpitäminen ja kehittäminen.

Asiasanat: nivelvaiheyhteistyö, lukutaidon kehittäminen, monikielisyys

Lähteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Kykyri, V. 2007. Yksilösuorituksista kohti yhteispeliä. Teoksessa Johnson, P. (toim.).

Suuntana yhtenäinen perusopetus. Juva: Bookwell. 105–141.

Kruse, S. D. & Seashore, L. K. 2007. Developing collective understanding over time: reflections on building professional community. Teoksessa Stoll, L. & Seashore, K. L. (toim.) Professional learning communities. Divergence, depth and dilemmas. Berkshire: Open university press, 106-118.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Helsinki: Opetushallitus.